

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 13 (161)

ВІВТОРОК,
30 ЛИСТОПАДА 2010 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ЦІНА ДОСТАТНЬКА

Односторонній рух

Екгако рігако дром

На ромів з усіх боків сипляться звинувачення: мовляв, не хочете інтегруватися в українське суспільство. Хоча інтеграцію кожен розуміє по-своєму. Одні мають на увазі досконале володіння мовою тої країни, в якій вони проживають; інші кажуть, що роми мають жити за тими стандартами, які затвердило це суспільство; треті вимагають, щоб роми відмовилися від більшості своїх звичаїв та традицій.

Тобто всі під словом "інтеграція" розуміють асиміляцію і, звичайно, незадоволені тим, що цей процес проходить не такими швидкими темпами, як би цього хотілося. Наприклад, учителі скаржаться, що ромські діти погано засвоюють матеріал, який подається на уроках. Правоохоронці, в свою чергу, ставляться до ромів як до кримінальної нації. Центри зайнятості, як правило, не ставлять ромів на облік і звинувачують їх у небажаних працевлати. А політики ряду держав Європи просто почали виганяти ромів з країн як небажаних емігрантів.

А що ж в Україні?

Україна не є винятком у такому ставленні до ромів. За рядом ознак можемо говорити навіть про те, що ситуація у нас навіть гірша, ніж у Німеччині, Словаччині, Угорщині та інших країнах. Наприклад, у Словаччині, Сербії, Угорщині на державному рівні працюють центри покращення освіти ромських дітей. У Кошиці працює спеціальний педагогічний інститут, який видає підручники, методичні посібники, іншу літературу як для вчителів, так і для ромських дітей. Такі самі центри є в Угорщині, Сербії, Болгарії. Щорічно проводяться десятки семінарів і

тренінгів для вчителів, а також міжнародні симпозиуми, які ставлять за свою мету покращити освіту серед ромів. Назвіть мені хоча б один такий семінар, організований саме і тільки для вчителів ромських шкіл, який би був проведений на державному рівні? Якщо семінари і проводяться, то вони фінансуються міжнародними фондами і на них розглядаються дуже вузькі аспекти, наприклад, з викладання питань ромського Холокосту. Останній такий семінар проводився у 2008 році в Києві в Центрі вивчення Холокосту.

Що конкретно робиться для ромів у Європі та у нашій країні?

У Європі, хоча й повільно і не так, як би хотілося, такі реалізуються програми, розпочата у 2005 році і розрахована до 2015 року. Звичайно, криза внесла в неї свої корективи, і не дуже позитивні. Але все-таки в Європі робиться чимало. І про ті недоліки, про які ми знаємо, вони говорять відкрито. Усі проблеми обговорюються у пресі, і не тільки.

Однак при всьому цьому можна зробити висновок: якщо державні органи управління не проводять внутрішні реформи, які мають здійснюватися в

комплексі, то всі ці благі наміри та дії донорських організацій щодо ромів виявляться мало-ефективними. Так, значні кошти, які отримувала та отримує Румунія, мало що дали ромам, адже сотні тисяч ромських мігрантів покинули свою країну у пошуках кращої долі і покидали вони свої рідні місця, найперше, через те, що не мали стабільного заробітку, стабільної роботи. Це вже прерогатива, у першу чергу, держави.

Українським ромам на пошуки роботи немає куди бігти. Бідність, характерна, наприклад, для ромів Закарпаття та Півдня України, — підтвердження цьому. Відсутність робочих місць у великому краї та їх скорочення, — все це не додає оптимізму щодо долі наших громадян і ромів зокрема.

Таким чином, рух суспільства відбувається, але в односторонньому напрямку. Тобто вимоги до ромів є, а до тих, у чієх руках важелі виправлення ситуації, — немає. Так чи можна взагалі звинувачувати ромів у небажаних інтегруватися в суспільство?

Намагання змінити своє життя, а це і означає влитися у суспільство як повноправні його громадяни, у ромів є. Необхідно тільки, щоб цей процес не був одностороннім

Євгенія Навроцька

Розселення ромів у Європі

У більшості громадських організацій створюється враження, що Франція, Німеччина та Італія шукають в Європі підтримку своєї політики вигнання ромів, вихідців, в основному, з Румунії, Болгарії та Косово.

Ми досліджуємо це питання вже багато років і можемо зробити такі висновки.

- Громадська думка в цих східноєвропейських країнах украй вороже налаштована щодо ромів, що зводить нанівець політичну платформу для конструктивних дій.

- Частина ромів порівняно до всього населення в цих країнах — Румунії, Болгарії та Косово — набагато вища, ніж у Західній Європі.

- Бюджетний резерв у цих країнах найменший з усіх держав Європи, що пояснює малу кількість коштів і можливостей для інтеграції ромів з іншими верствами населення.

- Наразі роми активно мігрують зі Сходу на Захід у пошуках кращого майбутнього. Така форма нелегального тривалого перебування дає західноєвропейським країнам юридичну основу для виселення ромів з їх територій.

- Роми з Болгарії та Румунії (а також Угорщини, Словаччини, Чехії, Польщі) можуть вільно пересуватися всередині ЄС і перебувати протягом 3-х місяців у будь-якій країні.

- Дана ситуація заслуговує і відповідного рішення на Європейському рівні. Шість століть жалюгідного існування цього народу мають бути припинені.

Ми пропонуємо західноєвропейським державам домовитися між собою, яку кількість ромів зі Східної Європи вони готові прийняти у своїй країні. Цю пропозицію ми підтримуємо чітко і вона є

здійсненою. Ми прагнемо до співвідношення одного відсотка ромів на загальну кількість мешканців країни. Для Бельгії це означає прийняття 100 тисяч ромів за заздалегідь обумовлений період. Враховуючи, що нині в Бельгії перебувають понад 50 тисяч "ковчівників" і ромів, то наша пропозиція означає, що протягом 10 років кожного року будемо надавати 5 тисячам ромам право на легальне проживання та інтеграційну програму.

- Особливі проблеми ромів у Західній Європі вимагають і особливих рішень.

- За нашими прогнозами дана програма обійдеться в недалекому майбутньому навіть дешевше, ніж нищення гра в кешки-мишки по всій Європі. Ми просимо вас підтримати нашу точку зору і повідомити про свою підтримку за адресою: vromem@vroemvzw.be

Приватна підтримка: повідомте, будь ласка, ваше ім'я, місце проживання та пошту.

Підтримка організації: повідомте назву організації і помістіть, будь ласка, цю петицію на вашому сайті.

Велике вам спасибі,
Toon MACHIELS
Bredeweg 55, B-3723
Kortesseem, +32 0498-929622
www.vroemvzw.be

ROM-ПРЕС

Міжнародне ромське Агентство моніторингу (IRMA)

Президент польської спілки ромів, яка базується в місті Щецін, став керівником новоствореного Міжнародного ромського Агентства моніторингу (IRMA), яке працює в рамках Міжнародного ромського союзу (IRU).

IRMA було створене для нагляду за дотриманням прав людини щодо ромських громад у всіх країнах світу. Агентство і надалі спостерігатиме за центральними, регіональними чи місцевими органами влади всіх держав щодо ратифікованих ними міжнародних договорів і їх власних внутрішніх правил зі захисту прав людини.

Агентство на міжнародному рівні засуджуватиме всі кримінальні злочини, скоєні стосовно ромів на расовому та національному ґрунті. Крім того, IRMA розгляне інциденти, спрямовані на всі види расизму і дискримінації (відкриті, а також приховані). Моніторинг здійснюватиметься в умовах реального виконання зобов'язань державами, які гарантують своїм громадянам рівний доступ до державних установ, як-от адміністрації органів влади, школи, медичні заклади, інститути правосуддя тощо. Крім того, Агентство вимагає правильного підходу до ромів у фінансових установах, а також роботодавців та поліції.

<http://euyouthspeak.org>

Ініціативи ERGO щодо відповідальності за розширення прав і можливостей

Мережа Європейських ромських масових організацій (ERGO) запустила кампанію „Зробити Європу рівноправним місцем для ромів”. З цими ініціативами вона хоче звернутися до ромів та громадян інших народностей, ЗМІ та урядів взяти на себе зобов'язання зробити Європу рівноправним місцем для ромів. Нові ініціативи ERGO мають створити розуміння тих проблем, з якими стикаються ромів, і бажання їх вирішити. Ініціативи починаються з віри, що ромів та інші народності візьмуть на себе частку відповідальності як громадяни, щоб забезпечити всім рівне місце в суспільстві. Мета цієї кампанії — „уряди всіх країн мають узяти відповідальність за забезпечення всім громадянам рівних можливостей”. Щоб надати своїй кампанії контексту європейської дискусії з включення ромів, ERGO запрошує всіх бажаючих висловитися на семінарі, який відбудеться 14 грудня ц. р. у конференц-залі Rue d'Edimbourg 26, 1050 Brussels з 13:30 до 17:00.

Також ERGO запрошує взяти участь у семінарі політиків, представників НУО, журналістів та ромських активістів з семи європейських країн. З проєктом програми семінару можна ознайомитися на http://groups.yahoo.com/group/Roma_Belux/message/1087. Для реєстрації або питань: info@ergonetwork.org. Джерело: ERGO мережі <http://www.roma-react.eu>

У всій Європі вони небажані

У Франції та Італії тисячі ромів звинувачуються в незаконному, за надто довгому перебуванню в цих країнах. Їх звинувачують у зростанні злочинності. Роми кажуть, що в країнах їх походження вони є жертвами дискримінації. У даний час вони скористалися законами Євросоюзу, які дозволяють свободу пересування для всіх європейських громадян, і їдуть на Захід у пошуках кращої долі, але не можуть пристосуватися до західного способу життя. Ромське питання примушує політиків ЄС знайти баланс між зростаючою ворожістю до ромів і правами особи.

<http://english.ajazeera.net>

"Міжнародна амністія" закликає уряди європейських країн припинити нерівність у освіті

У своїй публічній заяві організація „Міжнародна амністія” закликала уряд Європи покінчити з нерівністю і відокремленням від освіти ромських дітей.

20 жовтня ц. р. Рада Європи на засіданні високого рівня порушила ромське питання за результатами „Страсбурзької Декларації про ромів”, в якій міститься заклики до держав-членів „повною мірою враховувати відповідні рішення Європейського суду з прав людини ... у розв'язку їх політики щодо ромів”.

Однак, незважаючи на цю рекомендацію, ромські діти, як і раніше, страждають від дискримінації в школах і взагалі в доступі до освіти. Ця дискримінація, зазначає Міжнародна амністія, „глибоко вкоренилася у більшості освітніх закладів”, і це призвело до практики, коли тисячі ромських дітей виключені від доступу до якісної освіти.

<http://www.romea.cz>

Третя Європейська конференція з охорони здоров'я знову відкрила простір для дискусії про нерівність щодо охорони здоров'я ромів у Центральній та Східній Європі

Третя Європейська конференція з охорони здоров'я, організована ЄУРНА, відбулася в Амстердамі 10 листопада. Вона збрала понад 1600 учасників з усього світу. За традицією, створені вже в ході попередніх конференцій програми суспільного здоров'я Інституту „Відкрите суспільство” разом з ЄУРНА підтримують участь ромських активістів зі Східної Європи в семінарах. Крім того, у ці дні була додатково проведена спеціальна робоча нарада щодо ліквідації розриву між охороною здоров'я ромів та усіх інших спільнот Європи.

<http://amalpe.com>

Сербія: позитиви і негативи

Дії уряду. І знову примусове виселення...

Влада Белграда, столиці Сербії, готується провести серію примусових виселень ромських громад, які проживають у неофіційних поселеннях. Принаймні 70 будинків у районі Віджовач будуть знесені. В результаті виселення сім'ї, які мешкають там, можуть залишитися без даху над головою.

У квітні ц. р. виселення ромів з неофіційних поселень уже сталося: без належного повідомлення влада знищила будинки 38 сімей. У людей навіть не було достатньо часу, аби зібрати своє рухоме і нерухоме майно, вони змогли врятувати тільки кілька речей, які понесли в руках. Муніципальні чиновники і представники ромської Національної ради були присутні під час цього виселення і обіцяли громаді ромів альтернативне проживання, харчування та допомогу. Однак ці зобов'язання й досі не виконуються. На сьогодні з 38 виселених сімей 20 живуть у Віджовач. Чотири сім'ї, зареєстровані в Белграді, залишилися без будь-якого житла, адже їх старі будинки знесені. Деяким сім'ям вдалося отримати тимчасовий притулок у Ромському культурно-мистецтв. центрі. Решта переїхали в інші неофіційні поселення у Белграді, у тому числі у Белвіл — неофіційне поселення в Нові Белграді, і їх також очікує виселення.

Драголюб Янкович.

Культура. Відкрита виставка ромської матеріальної культури

Виставка виробів ромської матеріальної культури відкрилася нещодавно в Белграді. Організатором виставки став Драголюб Янкович, директор Музею ромської культури та член Всесвітньої ромської Асамблеї.

Виставка, що працюватиме до кінця листопада, складається з великого стенда, на якому розміщені фотографії ромів, які живуть поруч з сербами понад 13 століть. В експозиціях представлені також різні предмети, як-

от одяг, взуття, транспортні засоби, котли, музичні інструменти і т.к. інше.

Доречно сказати, що в усьому світі тільки вісім музеїв ромської культури. Белградський музей, відкритий 21 жовтня 2009 року, є єдиним музеєм такого рівня у південно-східній Європі.

Освіта. Кого хвилює, що діти не вчаться?

У таборі Червоного Хреста для переміщених осіб у Смедереве діти, як і завжди, бігають поміж халуп і граються. Життя триває для мешканців ромського табору, незважаючи на постійну дискримінацію, бідність і фактичну відсутність ідентичності, з чим більшість ромів бореться у всьому регіоні.

Кількість ромських дітей у Сербії дедалі зростає. Та нікого не хвилює, що вони не відвідують школу, не вміють читати, писати й рахувати, не знають власної культури.

www.b92.net

www.churchworldservice.org
edubuzz.org

Ромське радіомовлення в Німеччині припиняється Романо радіо анде Германія пггандадьол

Найбільшою національною громадою в Європі — 12 мільйонів людей — є ромів. Згідно з останніми заявами комісара з прав людини ЄС Томаса Хаммарберга, ставлення країни до цього народу — це дзеркало демократії цієї держави. Хоча Європейський Союз прагне поліпшити інтеграцію сім'ї та ромів, у всіх країнах-членах ЄС — лідерах європейської політики, а кращі європейські дипломати співпрацюють із правозахисниками, ромів виключено з кількох країн, депортовані, піддаються стигматизації, їхні будинки були спалені, а деякі з ромів навіть убиті. Тим не менш було зроблено чимало спроб інтеграції. Один з таких кроків — ромська програма радіопередачі „Німецька хвиля”.

Ця програма кілька років була відкритою у світі для німецьких сім'ї та ромів і в той же час відкритою і для всіх європейських ромів та сім'ї, тому що її знають й люблять і за межами Німеччини.

Радіопередача „Німецька хвиля” в 2003 році вперше в світі заговорила ромською мовою. Наша програма починалася з нуля, тому що ніде не було ще нічого подібного. Протягом багатьох років у своїй програмі ми робили презентацію ромської музики. Однак зараз ми не розуміємо політику так званих заходів економіки, бо тиждень 30-хвилинна програма виходила в ефір з мінімальними фінансовими витратами. До того ж зарплата ведучого та інших є найнижчою в радіоіндустрії.

І ось з 1 січня 2011 року у Німеччині ромське мовлення припиняє своє існування. Чому? Кажуть, що з причин економіки.

Це дуже прикра подія, особливо тепер, коли ромський народ вперше у своїй історії, схоже, прокинувся — щоб зрозуміти, що він має вийти з темряви й знайти нові способи існування в цілому світі, творити світле життя без ненависті. З іншого боку, потрібно знайти все більше спільників у Європейському співтоваристві, щоб боротися проти дискримінації і ненависті.

Уперше в історії ромів світові лідери європейського співтовариства невдовзі обговорюватимуть шляхи покращення рівня життя та інтеграції ромського населення. І водночас — закриття ромської програми національною мовою! Як розумити це двуріш-

твом у ставленні до сім'ї та ромів? Чи ми чуємо з вуст світових лідерів одну брехню? Чи це нова форма інтеграції? Чи є у „Німецької хвилі” достатньо аргументів, щоб відключити програму ромською мовою? Немає. Чи, може, рветься там, де тонко? Тобто ставлення до ромів зовсім не таке, яке декларується?

Отже, звертаємося до вас, наші друзі, наші слухачі-ромів: незалежно від того, ким ви є, де перебуваєте, можливо, ви працюєте в засобах масової інформації або в поліції, можливо, в організаціях, які борються за громадянські права, або займаєтеся чимось іншим, — усі ви можете нам допомогти і виступити з ініціативами, з тим, щоб відповісти на ці дії керівництва „Німецької хвилі”.

Ми звертаємося з цим закликом до всіх, хто є сім'ї чи ромів, і до всіх, хто сповідує нам.

Ерік Беттерманн,
директор програми DW-
RADIO / DW-WORLD-DE
Християнський Гранш.
Адреса:
Kurt-Schumacher-Str. 3
53113 Bonn
Postanschrift:
D 53110 Bonn
Німеччина
Недьо Осман,
автор і ведучий
радіопрограми
„Німецька хвиля”.
Mobil: +49 (0) 171 413 442
n.osman@netcologne.de

ЗУСТРІЧІ

„Хочеться, щоб наші пропозиції були почуті“

„Камас, гой амаре пропозиції те шунен“

У великій залі Ужгородської міської ради відбулася друга зустріч представників влади з лідерами ромських товариств. В обласному центрі Закарпаття зареєстровано понад 20 ромських громадських організацій, на нараду прийшли 15 голів ГНО. На зустріч були запрошені депутати міської ради, які балотувалися від тих районів міста Ужгорода, де компактно проживають роми: Михайло Булина, який є представником територіальної громади мешканців пл. Ш. Петефі та прилеглих вулиць; Михайло Чурило, представник територіальної громади частини мікрорайонів Радванка і Горяни та Юрій Мандич, який балотувався від іншої частини Радванки.

Величезні заступники голови Ужгородської міської ради **Юрій Беляков** та **Володимир Фленько**, а також радник мера **Роберт Левицький**

Відкриваючи зібрання, Юрій Беляков сказав, звертаючись до присутніх

— Це наша друга зустріч. На першій, яка відбулася недавно, ми пропонували вам обрати достойну людину, яка би представляла інтереси ромського населення нашого міста. Це би покращило інформованість влади про проблеми ромів і привиршило б їх вирішення.

Крім того, говорили про необхідність проведення перепису ромів, щоб дізнатися про реальну кількість ромської громади в Ужгороді. Лідери ромських організацій стверджували, що ромів в обласному центрі налічується понад 4 тисячі. Але за даними міськвідділу мілшці — ми отримали довідку з цього приводу — у нашому місті усього 1700 представників цієї народності. Тому визначення реальної кількості ромів, у тому числі тих, у кого відсутні особисті документи, є однією з найактуальніших проблем.

Пропоную висловити свою думку з усіх цих приводів.

Усім представникам ромських організацій, хто хотів висловити, було надано слово.

Першим виступив **Аладар Пап**, голова ГО „Ром сом“. Він повідомив, що члени його громади, в якій 2 тисячі осіб, мешкають не тільки в Ужгороді, а й в Ужгородському районі. Найактуальніші проблеми, сказав він, уже були визначені на першій зустрічі з владою; яка відбулася за ініціатииви та за участі нового мера міста Віктора Погорелова. Серед цих проблем — масове безробіття серед ромів та відсутність соціального захисту.

— Я пропоную створити спеціальну комісію, яка могла би вирішувати проблеми ромської громади, — сказав Аладар Пап. — Зі свого боку, організація, яку я очолюю, створює Центр соціального захисту по вул. Підградській. Цей проект ми здійснюємо за фінансової допомоги Словаччини. Однак перешкодою для введення будинку в експлуатацію є відсутність води та каналізації.

Ще одна проблема, на мій погляд, дуже важлива. У нас є чудовий хореографічний ансамбль, переможець і лауреат багатьох міжнародних і вітчизняних конкурсів. Ми виїжджали з ансамблем в Польщу, Словаччину, Угорщину, Київ, де брали участь у різноманітних фестивальных та конкурсних програмах. Ми все це робимо без державної підтримки, а це досить важко у наш час. Важливо зберегти єдиний в Ужгороді хореографічний колектив. Ансамблю дуже потрібні нові, сучасні сценічні костюми та взуття. Це дуже дорого, нам важко їх придбати за власний рахунок.

І найголовніша проблема — паспортизація ромів і реєстрація їх за місцем проживання.

— Я би хотів, — сказав на завершення свого виступу Аладар Пап, — щоб наші слова, пропозиції, прохання були почуті, а не залишилися тільки на папері.

Борис Бучко, голова ГО „Романі ЧГБ“, продовжив розмову про проблеми ромської громади. Однак свій виступ він присвятив іншим питанням, у першу чергу, питанню освіти ромських дітей.

— У нашій області працює понад 40 ромських громадських організацій — як міських, районних, так і обласних. Значна частина цих організацій видає перевагу робіт з дітьми. (До речі, від себе додаю, що тільки цього року в літній період 5 ромських організацій в Ужгороді займалися підготовкою ромських дітей до школи!)

Я маю ліцензію на навчання молоді певним спеціальностям. У нас є приміщення, де ми можемо проводити заняття. Такі заняття проводилися кілька років. Однак тепер маємо проблему. в цьому приміщенні відключили опалення. Ще одне. Ми не в змозі підготувати власні кадри — зі швацької справи, педикарів, взуттєвників та інших. З чим щось треба вирішувати.

Мене також хвилює проблема дошкільного виховання наших дітей. В дитсадки їх не дуже охоче приймають, а це потім негативно позначається на подальшій освіті.

Борис Бучко також звернув увагу влади на стан доріг у місцях компактного проживання ромів, зокрема у мікрорайоні

Депутати Ужгородської міської ради під час зустрічі.

нах Шахта та Радванка. Голова „Романі ЧГБ“ вивив занепокоєння із приводу занепаду музичного ромського мистецтва.

Голова ще одного обласного товариства, яке працює в Ужгороді, — „Романі черхень“ **Мирослав Горват** звернувся увагу влади на проблеми як в освіті, так і в медичному обслуговуванні ромів, у відносинах з правоохоронними органами, а також у спортивному вихованні молоді.

— Щодо освіти та здоров'я школярів, хочеться зауважити таке: чому у ЗОШ № 13, де навчаються ромські діти, не встановили нових вікон, тоді як у всіх інших ужгородських школах це було зроблено? Адже це приміщення побудоване ще до Другої світової війни!

Цього року наша організація за підтримки спонсорів успішно провела флюорографічне обстеження ромів Радванки, що було дуже нелегко. Однак питання лікування залежить лише від держави. Чому хворі на туберкульоз мають лікуватися за власний рахунок?

Величезна проблема і з реєстрацією за місцем проживання. Житлові управління створюють додаткові проблеми для ромів, користуючись малограмотністю. Все це можна вирішити. Якщо спільно з органами влади вирішувати ті чи інші питання. Поки що нам вдалося зареєструвати 46 осіб і допомогти в отриманні двох паспортів.

Проблему духовного розвитку ромів порушив пастор методичної церкви **Янош Балог**. Він сказав, що багато ромів навернулися до віри. Завдяки цьому значна їх частина перестала жжити алкоголем, наркотиками, курити. „Однак ми не можемо побудувати молитовного будинку, бо не можемо добитися відповідних документів на отримання земельної ділянки. Я обивав влади пороги майже рік, щоб отримати документи і на виділення мені особисто ділянки для індивідуального будівництва — у мене 10 дітей, двоє з яких є інваліди дитинства, — сказав пастор. — Чому до ромів таке ставлення?“

Роберт Горняк, голова організації „Бахтале рома“, на зустрічі порушив питання про встановлення на Радванці контейнерів для сміття і його регулярного вивезення.

Віллі Пап молодший, голова ГО „Лаутари“, присвятив свій вступ музичному вихованню дітей та молоді. Зокрема, він запропонував ввести в ромських школах спеціальні факультативи з гри на окремих музичних інструментах, які завжди були традиційними для ромів. Тільки так можна відродити славу ромських лаутарів.

Керівник недавно створеної організації „Терне дживілені“ **Лайош Гажи** повідомив, що їхнє товариство отримало фінансову підтримку від Міжнародного фонду „Відродження“ на навчання ромських дітей гри на клавішних інструментах, що успішно і реалізується. Лайош Гажи також звернувся до представників влади з проханням допомогти винайти кошти для проведення операції для важкохворої дитини.

Голова товариства „Романі Яг“ **Аладар Адам** у своєму виступі зазначив, що він очолює одне з перших в Україні ромських об'єднань.

— Я уважно вислухав усіх, хто виступив, і погоджуюся, що проблем у ромській громаді багато. Вони виникли не сьогодні і не вчора, а дуже давно і дедалі накопичуються, і тому дуже важливо, щоб представники органів влади хоча б хочуть дізнатися про них від ромів. Пам'ятаємо, що коли областю керував Геннадій Москаль, такі зустрічі, як сьогодні, організовувалися регулярно, і в результаті деякі питання було легше поліпшити вирішувати на місцях, — сказав Аладар Адам. Він запропонував влади самій призначити відповідального представника від ромської

громади, мотивуючи це тим, що серед ромів є чимало поважних, достойних людей на це місце, хоча обраний і працюватиме на громадських засадах.

На зустріч виступили і присутні депутати, які висловили готовність у тісному контакті співпрацювати з лідерами ромських організацій. Адже роми виявили довіру до них на виборах.

Заступник голови Ужгородської міської ради **Юрій Беляков** підбив підсумки зустрічі. Він визначив кілька основних проблем ромської громади, а саме — проблеми освіти, працевлаштування, духовного і професійного зростання ромів. „Щодо виборів представника від ромської громади, який би був з'єднувальною ланкою між нею і владою, то на сьогодні це питання ми відкладемо, — сказав заступник голови Ужгородської міської ради **Володимир Фленько**. — Ми порадилися, уважно вислухали вас і вирішили запропонувати вам налагодити тісні контакти з вашими депутатами і через них вирішувати всі наболілі питання“. Він запропонував підготувати список ромів, які мають освіту і бажають працювати, освіти й бажано в мірці з тим, щоб можна було конкретно допомогти їм у працевлаштуванні. В. Фленько також запропонував провести за допомогою органів влади осінній суботник з наведення чистоти в районах компактного проживання ромів. Щодо шкіл, то можливе створення комісії спільно з лідерами ромських організацій, щоб на місцях виявити наболілі проблеми вчителів та учнів.

Зустріч лідерів ромських організацій з представниками влади та новообраного депутатського корпусу була насиченою визначеними гострими проблемами ромської спільноти міста Ужгорода. Вирішення цих проблем можливо тільки за умови планоірної та систематичної роботи всіх служб, про які йшлося на зустрічі. Для цього необхідно розробити конкретну програму, яка би дійсно виконувалася, а не залишалася на папері. Тоді інтеграція ромів в українське суспільство буде реальна. А допомогою влади в цих питаннях є основою, оскільки в її руках всі важелі керування.

Євгенія Навроцька

Лідери ромських організацій.

ПРАВОВАХІСТ

Під тортурами все підпишеш

Андо баро кінно саворо скіріса

Події, про які хочемо вам розповісти, сталися недавно на Мукачівщині. Справжні імена з етичних міркувань ми не публікуємо, оскільки слідство ще триває.

У одній з пенсіонерок району, яка проживає разом з донькою-удовицею, викрали гроші, і чимали. Жінка, звичайно, заявила про пропажу в міліцію. Далі все розвивалося за звичним сценарієм. Дізнавшись про те, що найближчою сусідкою пенсіонерки є ромка, яка, на своє нещастя, напередодні виявлення зникнення грошей, заходила на подвір'я жнок, підозра впала, звичайно, на неї.

Затримати відразу підозрювану в неї вдома правоохоронцям не вдалося, оскільки вона з чоловіком у ці дні перебувала у родичів в іншому селі на хрестинах дитини.

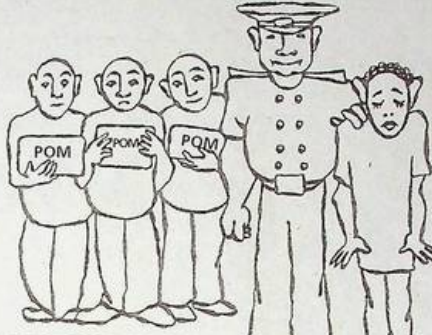
Коли ромка повернулася додому, то там на неї вже чекали сім (!) оперативників районного відділу міліції з собакою (!). Ромці пред'явили звинувачення в крадіжці, посадили в багажник відділення „Ниви Шевроле“ поряд з собакою, яка була без намордника (!!!) Привезли у райвідділ і відвели на четвертий поверх до слідчого.

Спочатку її розпитували про те, де вона була, навіщо заходила до сусідів. У слідчого вона дізналася, що її інкримнують крадіжку великої суми грошей, яку сусідка тримала у одній з кімнат будинку.

Ромка заперечувала свою причетність до зникнення грошей, пояснюючи, що далі лінійної кухні вона не заходила, і то вона була там не одна, а разом з господинею.

Однак слідчий та його колеги, схоже, не повірили ромці. Та хто, скажіть нам, колись ромам вірив, а тим більше у подібній ситуації! А тим більше у міліції!

Що сталося далі, ви спитаєте? А далі сталося те, що, на превеликий жаль, нерідко трапляється у поводженні з затриманими в стінах органів, які поставлені на захист людини та її прав. Тобто до затриманої ромки, з метою примусити „знатися“, були застосовані тортури. Спочатку її по-звірячому били, внаслідок чого зламали жінці ребро, а

потім почали допитувати з використанням електричного струму, прикладали до тіла спеціальний електроприлад понад десять разів.

Це було дуже боляче, проте жінка навіть під тортурами заперечувала свою вину. Тоді міліционери (їх було кілька) пригрозили тим, що її переведуть у спеціальну (!?) кімнату, ноги опустять в миску з водою і... підключать струм, що буде набагато болючіше.

Після цих погроз жінка підписала всі шість документів, які склали самі ж слідчі міліционери, не вчитуючись у те, що підписує. У звинуваченні зняли відбитки пальців, сфотографували і тільки наступного дня після того, як її сестра віддала міліціонерам 900 гривень (більшу частину тої суми, яку з неї вимагали правоохоронці), відпустили.

Однак відпустили тільки на два тижні (чудово знаючи, що сліди побоїв та застосування тортур через два тижні стають майже непомітні). Дали працівники райвідділу міліції почати вимагати з неї вже не 1300 грн, як вимагали раніше, а 8 тисяч гривень.

Щоб налякати ромів серйозністю намірів, вони пригрозили жінці, що якщо вона не принесе гроші у визначений термін, то вони покарають уже не тільки її родину, а і всіх мешканців поселення і дійсно, через два дні, о 17:00 (!) годині ранку, загін правоохоронців прибув на вулицю, де живуть роми. У брутальній формі, заходячи в кожний будинок, піднімали людей з ліжко і вимагали пред'явити особисті документи.

І ось тоді жінка та її родичі прийшли до нас. Але напередодні вони все-таки звернулися до відповідних органів, провели медичну експертизу (на факт

виявлення побоїв) і отримали документ з цього приводу.

З цим документом жінка звернулася до прокуратури, яка має наглядові функції за діями слідчо-оперативного відділу.

Справу передали іншому слідчому, і тільки після цього почалося об'єктивне розслідування за фактом крадіжки.

Про те, що в ході розслідування з'ясування „вибиваються“, ми знаємо давно, оскільки до нас часто звертаються роми саме з цих причин. Більше того, ми знаємо чимало випадків, коли роми під тортурами знавлялися про те, чого вони ніколи не робили, були засуджені і відсиділи за чужий злочин. Однак уперше ми дізналися про те, що тортури застосовуються і до жнок!

Невже негативні стереотипи, ненависть до ромів так превалюють над здоровим глуздом, що дозволяють у наш час застосовувати тортури? А тим більше — проти жінки, майбутньої матері?

Викладена нами історія свідчить про глибоку кризу у всій правоохоронній системі нашої країни. Подібні факти широко відомі, нерідко ми дізнаємося про них з преси. А інформаційний бюлетень „Права людини“, який видається Харківською правозахисною групою, в кожному випуску подає подібні історії на своїх сторінках. Таких фактів дуже багато і це неодинокі епізоди — це все свідчить про хронічну хворобу нашої правоохоронної системи.

Мовчати про це ми не маємо права і не повинні. Адже це може статися з кожним з нас.

Аладар Адам,
Марія Дорошенко

РОМ-ПРЕС

Висловлювання Президента Румунії засудили

Траян Бесеску, нинішній Президент Румунії, в ході недавнього візиту до Словенії дозволив собі такі висловлювання:

„... У нас є інша проблема, яку необхідно озвучити і яка ускладнює інтеграцію кочових ромів — дуже мало хто з них хоче працювати. Багато хто традиційно живе за рахунок того, що краде. Якщо ми відкрито не визнаємо проблеми цього етносу і проблеми пізнання цього етносу, ми не знайдемо вирішення цих проблем... Коли я був мером, то створював робочі місця для ромів, що селилися в околицях Бухареста. Ім це не сподобалося і вони пішли звідси далі. Звичайно, робота, відповідно їх кваліфікації відноситься до сфери послуг з прибирання сміття...“ Ця промова сколихнула всю ромську громаду та правозахисників як Румунії, так і країн Європи. Так, **Ніколае Георге**, колишній радник контактного пункту БДІПЛ/ОБСЕ з питань ромів та сіт, соціолог і громадський діяч у Бухаресті, виступив з протестом. Він сказав: „Я активіст з захисту прав ромів з Румунії і стурбований недавніми спробами політиків дати визначення ромам як кочівникам і криміналізувати все населення ромів. Річ у тім, що переважна більшість ромів у Центральній та Східній Європі поселяються і стають громадянами своїх країн; вони не мають нічого спільного з цими стереотипами щодо кочувачів та бродяжництва... Я вважаю, що Президент Румунії Траян Бесеску є упередженою людиною. Він дуже авторитарний і його персональний підхід може мати великий вплив на політику. На думку Бесеску, роми — це кочівники. Він сказав це, коли був мером Бухареста, однак і досі часто висловлює образливі зауваження на адресу ромів“.

Вислов'юючи свою думку на цю тему за адресою <http://debatewise.org/debates/2445-can-the-personal-biased-views-of-a-politician-affect-their-public-position-with-regard-to-the-roma-community>

<http://debatewise.org>

Перший каталонський мітинг солідарності через футбол

Барселона. Федерація ромських асоціацій в Каталонії (FAGIC) організувала „Перший каталонський мітинг солідарності через футбол“. Раніше FARE була організована акція „Футбол проти расизму в Європі“, яку підтримали каталонська Рада спорту і „Еспаньйол“, як, втім, і нинішню.

Метою заходу було подолати соціальні бар'єри, які розділяють ромські громади та політиків. Роми, як правило, не мають прямого контакту з урядовцями та політиками і їх безсередньої участі у процесах прийняття рішень практично немає, особливо серед найбільш маргіналізованих ромських районів. „Мітинг солідарності“ був спрямований на те, щоб роми

та політики разом через призму футболу хоч трохи порозумілися. В результаті заходу вироблена спільна резолюція солідарності.

<http://groups.yahoo.com>

Швеція: права людини і поліцейська етика

На цю тему був проведений курс лекцій в місті Солна. Метою курсу є досягнення розуміння ролі поліції як захисників прав людини і ризики порушення прав людини з боку органів охорони порядку. Метод навчання прийнято, здебільшого, на основі теорії та тематичних досліджень, в яких були визначені й розроблені правові та етичні питання.

Двадцять чотири учасники з 16 країн взяли участь у семінарі, в якому одною з найважливіших тем була важливість зміцнення довіри та порозуміння з усіма верствами суспільства. Були чулимими до потреб тих груп, які піддаються маргіналізації і живуть в уразливих умовах — ідея багатьох лекцій цього курсу.

Перший день курсу був присвячений питанню поводження з затриманими, бесід з підозрюваними тощо. Гарріет Якобсон Огн Крістер Нюберг, працівник Шведської національної поліцейської академії, провів семінар на прикладі двох тематичних досліджень, в яких співробітники поліції були переконані, що підозрювані винні, а пізніше з'ясувалося, що це не так.

www.cepol.europa.eu

Шукачів краці долі змушують вігмовитися віг Канади

Торонто. Після того, як в рідній Чехії неонацисти двічі напали його родину, 50-річний безробітний Ладіслав Бледі приїхав з родиною до Канади. Сталося це в липні 2009 року. Після 15 місяців очікування вирішення його справи в Раді у справах біженців у Канаді, розчарований, він відкликав своє клопотання — разом з сотнями інших ромів — і тепер повертається на батьківщину у ще більшій невизначеності.

„Я приїхав до Канади разом з дружиною і трьома дітьми, сподіваючись на краще життя. Ми всі чекали тут розгляду наших заяв про надання притулку протягом 15 довгих місяців, але цього так і не сталося. І немає жодної гарантії, що наша справа буде розглянута в найближчому майбутньому“, — сказав Бледі, додавши, що „він побоюється нападів неонацистських хедів після його повернення в Чеську Республіку“.

У Канаді мешкають 30000 ромів, з них — 15000 в Торонто. Наразі 8000 ромів очікують вирішення своєї справи.

У липні 2009 року в Канаді після різкого зростання кількості заяв від біженців, особливо серед ромів, був введений візовий режим для туристів з Чехії, члена ЄС. Аналогічні заходи були вжиті і стосовно Мексики.

www.ottawacitizen.com

Шановні лідери ромських організацій Закарпаття!

Драге лідери романе організаціенге пре Закарпаття!

Хочемо повідомити вам кілька новин щодо тренінгів для представників ромських організацій. Наступна серія навчань відбудеться 7 і 8 грудня. Матимемо чудову нагоду познайомитися з кількома кращими тренерами-практиками України і отримати від них надзвичайний досвід.

Навчання з теми „Залучення коштів. Фандрейзинг“ проводитиме Руслан Краплич, директор Антикризисової програми МФ „Відродження“, засновник та директор Фондації князів-благодійників Острозьких.

Заняття з теми „Підготовка та реалізація проектів“ проведуть Руслан Жиленко та Наталя Белей, директор та керівник проектів „Карпатського фонду“.

Навчання проводитимуться в Ужгороді у приміщенні Центру

національних меншин. Початок о 10 год.

Звільніть ці два дні для отримання позитиву, нових знань та багатолітнього досвіду!!!
До зустрічі!

Best regards
Blashchinets Christina
Roma of Ukraine Program
Assistant
tel. +380 (44) 461 95 0,
fax. +380 (44) 486 01 66,
Kyiv, Bekhterevsky Lane,
13-a, room 1

НАШІ ДЕПУТАТИ

Інтерв'ю після виборів

Інтерв'ю пало вибори

Розпочинаємо цикл інтерв'ю з новообраними депутатами місцевих органів самоврядування в Закарпатській області. Сьогодні наша розмова з депутатом Великоберезнянської селищної ради Миколою Режийовичем Словенським.

— Пане Микола, як проходила передвиборна боротьба?

— У моєму дев'ятому окрузі, який охоплює дві вулиці — Партизанську та Зелена селища Великого Березного, у списках було 1350 осіб. На вибори прийшли 950. У нашому окрузі балотувалися у депутати селищної ради четверо, з них два роми, як і я — Іван Тирлак та Рудольф Сурмай. Балотувалися ми за мажоритарними списками. Я набрав найбільшу кількість голосів і став депутатом.

— Ви вперше балотувалися?

— Ні, це вже моя друга каденція.

— З чим ви йшли на вибори?

— У своїй передвиборній програмі я ставив лише три, але основні, завдання. Перше — відремонтувати дороги, друге — налагодити нормальні стосунки з правоохоронними органами і третє, найголовніше, — освіта ромів.

— Розшифруйте, будь ласка.

— У ромському мікрорайоні Великого Березного, розташованому у дивовижно гарному місці, на пагорбі, біля ріки, де проживає понад 1100 осіб, — майже 50 відсотків ромів не грамотні. Це, в основному, люди від 20 до 40 років. Ми почали проводити у таборі перепис з метою виявлення осіб, які не мають особистих документів. І я був неприємно здивований тим, що багато хто не вмів заповнювати анкету, тому що неграмотний. В основному, це були молоді люди, хлопці.

Аладар Адам (перший справа), Микола Словенський (третій справа) серед мешканців В. Березного.

— Що вас ще хвилює як депутата?

— На жаль, 50 відсотків працездатного населення, а іноді й цілі родини, виїжджають на сезонні роботи — на Львівщину, якщо конкретніше — в Стрий та Самбір. Там вони займаються заготовкою хрону.

Мене хвилює те, що люди наші не можуть знайти роботу своїм рукам у себе в селищі, області. Немає маленьких підприємств харчової промисловості з переробки овочів та фруктів, які були раніше і на яких роми працювали.

З іншого боку, ті, хто виїжджає за заробітки, інколи привозять значні кошти, на них вони купують будматеріали і облаштовують свої маленькі помешкання. Ці гроші швидко закінчуються, і родина знову опиняється у фінансовій скруті. Вони виживають тільки на кошти, які отримують від держави на виховання дітей.

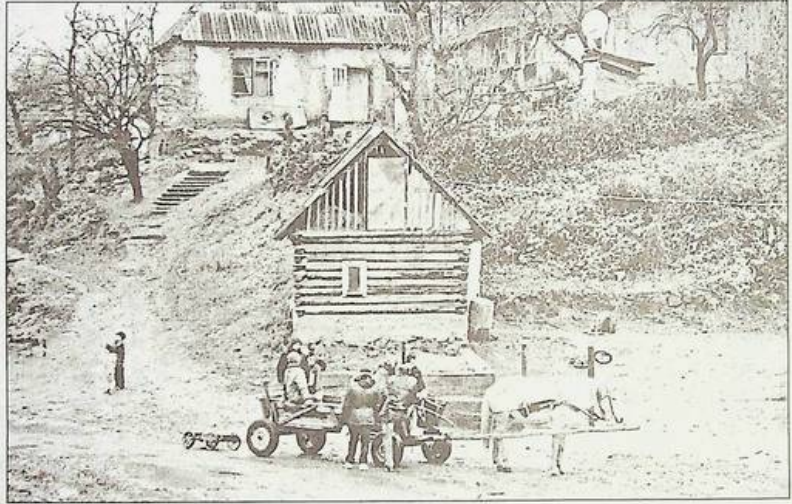
— Які у вас найближчі плани?

— Зробити повний перепис ромського населення мікрорайону, в якому є кілька вулиць —

Партизанська, Зелена, Набережна та Підгірна.

Крім цього, оскільки в таборі багато молоді, хотіли б залучити її до спорту і, найперше, до футболу, тобто створити

футбольну команду, про яку хлопці й мріють. До речі, у нас на пагорбі є зручний майданчик, який можна обладнати і створити на цьому місці міні-футбольне поле.

Пам'ятні дати

Шановні читачі! Продовжуємо публікацію уривків з книги Євгенії Навроцької „Історія та культура ромів“ (Ужгород, 2007), розпочату в номерах №№ 4, 5, 7, 8, 11, 12 нашої газети.

Бурхливе ХХ століття

Розглядаючи становище ромів початку і середини ХХ століття, необхідно розрізнати західноєвропейське законодавство, з одного боку, і східноєвропейське, з іншого. Якщо західноєвропейське законодавство (йдеться про такі країни, як Німеччина, Франція,

1907 р. У Бельгії, Данії, Франції, Італії, Люксембургу, Швейцарії заборонялося виловлення риби, розміщення таборів. Частково також забороняється шкільне навчання ромським дітям, чий сім'ї кочують за визначену територію.

У Бельгії народився Джанго Рейнгард — відомий джазовий гітарист, кумир ромської молоді у 30–60 роках.

1908 р. Так званий „Дитячий акт“ в Англії зобов'язує ромських дітей відвідувати школу, але не більше як півроку. Для цього Акта буде продовжена в 1944 році.

1909 р. Уряд Швейцарії просить уряди Італії, Франції, Австрії надати інформацію про рух ромів. Міністерство юстиції починає національну реєстрацію.

1912 р. Французький уряд законодавчо створює базу інформаційних даних (фотографії, відбитки пальців) на всіх ромів. Закони залишалися чинними до 1970 року.

1914 р. Новий закон забороняє міграцію ромів у Швецію. Він мав чинність до 1954 року. Зако-

нодавств Норвегії та Данії на цей час також мають подібні нормативні акти.

1919 р. Конституція Веймарської республіки (Німеччина) гарантує ромам і сиротам повні й рівні права громадян, але вони не виконуються.

У Болгарії засновується ромська організація „Майбутнє“.

1920 р. 27 липня Міністерство суспільного благополуччя в Дюссельдорфі забороняє сиротам виходити в будь-яке приміщення, де є ванни, басейни, а також на територію курортних місць та парків.

Того ж року психіатр і суддя Альфред Хоч „доводить“, що вбивство тих, хто не „заслужує“ на життя, є гуманізм. Ця праця стане основою ітлерівських нацистських законів 1933 року.

1923 р. Випуск у Болгарії першого ромського журналу „Майбутнє“.

1925 р. Створення Асоціації ромських письменників у Росії.

(Продовження у наступному номері)

— Пане Микола, а чи є у вас свої діти? Розкажіть трохи про себе.

— У нас з дружиною двоє дітей — 18-річний Микола та 12-річна Світлана. Крім цього, в нашій сім'ї виховується 18-річний небіж Василь. Хлопці, які навчаються у Великоберезнянському ПТУ №33, марять футболом, як і всі хлопці району. Я дуже хочу, щоб мій син, як і я свого часу, відслужив у лавах української армії.

— А звідки у вас таке незвичне для рома по батькові — Режийович?

— Мій дід Словенський Режик разом з родиною приїхав зі Словаччини, де вони во жили до війни.

Дід Режик помер у 80-річному віці, він мав семеро дітей і 46 онуків. Отака у нас була родина. До речі, в сім'ї нашої завжди цінувалася освіта. Я закінчив Великоберезнянське профтехучилище, а потім заочно Львівський будівельний технікум. Доволі довго працював будівельником, а потім виконробом. У період кризи, в 90-х роках, перекваліфікувався — відкрив свій магазин.

— Що би ви побажали собі та усім ромам?

— У першу чергу, щоб усе, що я задумав, здійснювалося, хоча би у тих ромах напрями, з якими я йшов на вибори.

А всім ромам бажаю здоров'я і успіхів.

Розмову вела
Олена Байко

Цигани в Росії

Русіяке рома

Історія питання

На території Російської Федерації, за даними Всеросійського перепису населення 2002 року, проживають понад 182 тисячі представників циганської національності, хоча як експертні оцінки наводяться значно вищі цифри — від 450 до 900 тисяч осіб.

В етнічному відношенні російські цигани досить неоднорідні. Дослідники серед них виділяють понад 50 різних груп: колдерари, луварі, лахи, серви, кишенівці та інші. Разом з цим цигани відрізняються ще й регіональними особливостями. Так, наприклад, у Псковській області проживає група циган, яка називає себе північноросійськими (або "руські рома", "халадитка рома", від слів "халед" — "солдат" і "російський"). Північноросійські цигани належать до балтійської діалектної групи, куди входять також білорусько-литовські та латвійські цигани. Північноросійські розділяються на ще дрібніші територіальні групи, наприклад, "смоленські рома", "пітерські рома" та інші. У багатьох регіонах Росії циганське населення зосереджене або безпосередньо в обласних центрах, або в прилеглих до обласного центру районах.

Одною з основних сучасних проблем, з якими стикаються російські цигани, є трудова зайнятість. У цілому в структурі зайнятості ромського населення переважає тваринництво, особливо конярство. Частина циган, як і раніше, займається традиційними промислами: ковальством, а також будівельно-реставраційною діяльністю.

Цигани, які проживають у сільській місцевості Краснодарського краю, зайняті в основному в сільськогосподарському виробництві, у Тверській області — на роботі в будівельних фірмах. Підприємством отримують завдання на виготовлення арматури, що забезпечує їм постійний заробіток. Частина чоловічого циганського населення займається ковальським ремеслом на сільськогосподарських підприємствах Кабардино-Балкарської Республіки.

Актуальною також залишається проблема отримання освіти дітьми з циганських сімей. Приклад позитивного досвіду навчання маленьких ромів є реалізація в Санкт-Петербурзі проекту "Циганська школа".

У той же час залишається незначною роль національних громадських об'єднань у житті циганського населення. У суб'єктах Російської Федерації налічується близько 20 національно-культур-

них автономій циган, з них 5 діють без державної реєстрації. Регіональні національно-культурні автономії об'єднані в рамках Федеральної національно-культурної автономії російських циган, яка займається питаннями розвитку етнічної культури, підвищення освітнього рівня циган і входить до складу Консультативної ради у справах національно-культурних автономій при Мінрегіоні Росії.

Політична боротьба тільки з ромами

Передумови історії з виселенням ромів з Франції виникли досить давно. Роми Румунії раніше приїжджали до Франції на заробітки, але тільки зараз їх почали активно вислати з країни. Першим віце-президентом Федеральної національно-культурної автономії російських циган, провідний науковий співробітник Інституту етнології і антропології РАН **Надія Деметер** відзначає, що політична боротьба тільки з циганами, а не з усіма громадянами Румунії, які приїхали нелегально до Франції. Член правління Федерально-культурної автономії російських циган, комісар з питань Голокосту Міжнародного союзу циган **Вадим Барієв** каже, що цигани — народ, який уживається добре не

всюди. Роми практично в будь-якій країні світу мають певні соціальні проблеми. Фахівець зазначає, що процеси, які стосуються виселення в країнах Європи зараз, уже через рік-два можуть початися і в Росії.

При цьому експерти відзначають, що Європа робить досить багато для інтеграції ромського населення в сучасне суспільство. Наприклад, Джордж Сорос, Селовий банк, уряди дев'яти держав, в тому числі і Румунія, Болгарія, і Чехія, і Словаччина, і країни колишньої Югославії витрачають дуже багато коштів на проекти, які присвячені працевлаштуванню циган, медичному обслуговуванню, соціальним питанням, будівництву житла і таке інше. У кожній країні є циганські телебачення, радіо, газети", — каже **Надія Деметер**.

Є в Росії цілі селища, в яких проживають цигани. Як правило, в цих поселеннях немає світла, води, газу, не зупиняється автобус. Школи теж немає, а найближча за кілька кілометрів. Таким чином, повноцінну освіту отримати досить важко. І діти в результаті вчаться тільки в початковій школі й не продовжують заняття далі. У кінцевому підсумку, молоді люди не конкурентоспроможні на ринку праці.

В. Барієв, до прикладу, розповідає, що в радянський період цигани були більш шановані, циганський театр "Ромен" був популярний. Найкраще, за його словами, цигани живуть в Москві й Санкт-Петербурзі. У регіонах дуже різна ситуація.

На сьогодні немає жодного інституту влади в країні, який би надавав соціальний захист для циган Росії. "Нам доводиться звертатися до Мінкультури, Міністерства регіонального розвитку, почасти нам виділили кошти на створення журналу „Цигани Росії“. Це дуже важливо", — каже експерт.

Н. Деметер зазначає, що за 500-річну історію проживання даної нації в Росії було законодавчо ухвалено тільки одне рішення, яке стосується циган: в 1956 році їм заборонили кочувати і вести бродяжницький спосіб життя. "І тепер цигани, які кочуют, живуть тільки в Західній Європі", — каже вона.

Експерти відзначають, що цигани, яких ми бачимо на вокзалах, — це близько 20% від загальної маси. А інші 80% зовсім не маргінали. Зокрема, в Москві на вокзалах найчастіше зустрічаються вихідці з Підмосков'я, Західної України і Молдови.

Цікаво, що ця народність залишається досить консервативною щодо укладення шлюбу. Як зазначають експерти, сімейні союзи створюються, як правило, тільки між представниками циганської нації і це робиться для збереження традицій, в першу чергу, для збереження циганської мови.

Марина Образцова
<http://www.ng.ru>

Надія Деметер: Необхідні політичні рішення

Надія Деметер: Троби політичне буття

Я дуже рідко намагаюся реагувати на різні виступи в Інтернеті — економлю сили й емоції. Але стаття М. Образцова, а особливо оптимістичний коментар до неї нашого старого друга і соратника в "циганських справах" доктор історичних наук **Николая Федоровича Бугая** змусили мене взятися за "перо".

Звичайно, стаття в "Новій газеті" — мало інформативна і досить розпливчато цитує висловлювання мої та В. Барієва. Але питання, порушені в ній, надзвичайно важливі для майбутнього циган. Чи може повторитися ситуація з виселенням циган у Росії? А хіба читачі не знають, що це давно вже відбувається у нас у країні? Хіба можливо забути, як адміністрація Калінінграда в 2006 р. ухвалила рішення про знесення циганського селища **Дорожній**, мотивуючи це боротьбою з наркоторгівлею, а також відсутністю документів на землю та будинки циган, що проживають там практично з кінця 60-х років ХХ століття? За нашими даними, абсолютна більшість місцевих циган жодного стосунку до наркоторгівлі не мала.

Внаслідок знесення 40 будинків виявилися викинутими на вулицю понад 150 осіб, включаючи малолітніх дітей. Вони — громадяни РФ, мали реєстрацію за місцем проживання. Виселення з будинків та знесення селища носили каральний характер. Кадри аматорської зйомки цих подій показують, з якою жорстокістю місцева влада виселяла циган. ото-

Після погрому.

чення представників силових структур із автоматами в руках, руїни циганських халуп, засмучені діти — все це до болю нагадувало ганебні сторінки світової історії. Те саме відбулося і відбувається з циганами в Архангельську, Волгограді (де вбили двох циган), Іскітму Новосибірської області (де були спалені будинки циган і забили кілька людей, в тому числі 8-річна дівчинка), в Ульяновську, Ярославлі, Іванові, Чудові Новгородської області. Кадри про виселення циган показують по всіх телевізійних каналах, без будь-яких коментарів про протиправність таких дій.

Тож, хочеш чи ні згушувати фарби, а "зловісні думки" виникають.

Цигани потребують цілеспрямованої підтримки держави. У Росії немає жодної структури при-

уряду та в суб'єктах РФ щодо соціального захисту циганського народу. Немає представництва у п'яках влади, відсутні культурні та дослідницькі центри, немає своїх засобів масової інформації, телебачення нам також недоступне. Крім театру "Ромен", у нас, по суті, нічого немає.

Зі свого боку хочу сказати: ми розуміємо, що було б корисним "розумним головам" думати над виробленням нових моделей "облаштування такої специфічної етнічної спільноти, не займатися балаканиною, не жирити". Але хто, як не чиновники Мінрегіонрозвитку знають, скільки років ми безрезультатно намагаємося привести в життя ці "нові моделі". Мій батько, **Георгій Степанович Деметер**, присвятив цьому щонайменше половину свого життя і помер, не дочекавшись допомо-

ги держави (подячки Сороса, звичайно, тут не допоможуть, з цим я згідна). Але від самих циган практично нічого не залежить. Необхідно вжити додаткових заходів уряду РФ, розглянути можливість підготовки та реалізації федеральної цільової програми щодо соціально-економічного і етнокультурного розвитку російських циган (наприклад, як нішня програма з російськими німцями) та створення Міжвідомчої комісії з питань циган (як, наприклад, відділ у взаємодії з російським козацтвом при Мінрегіонрозвитку).

Понад 20 років тому в Росії з'явилися перші циганські громадські об'єднання, які за допомогою органів влади, різних Міністерств РФ надають посильну допомогу у вирішенні гострих проблем російських циган. Про-

те взаємодія громадських організацій, які представляють інтереси циган у владі будь-якого рівня, без відповідних політичних важелів малоефективна і безперспективна. Багаторічний досвід роботи в цій сфері дозволяє зробити висновок: вирішити найскладніші питання зусиллями громадської організації, яка не має ні свого приміщення, ні коштів, ні одного звільненого від основної виробничої діяльності працівника, не є можливим. Адже мова йде про соціальну та культурну допомоги цілому народові. Оскільки подібні завдання несуть державний характер, їх рішення може бути здійснене тільки на державному рівні. В умовах сучасності неможливо дати провідити політику ігнорування численних проблем циганського народу. Необхідні політичні рішення, спільні зусилля державних органів і циганських організацій.

Песимістка,
яка хворіє за свій народ,
доктор історичних наук
Надія Деметер.
Посилання: demetera@mail.ru

Виселення ромів із **Дорожнього**.

Державна політика стосовно ромів. Історія і сучасність

(Продовження.
Початок у № 12)

Численні архівні матеріали першої половини XIX ст. розкривають картину насилля над ромами. Так, поміщик Янович забрав від рома Жудала його дванадцятирічну доньку для „роздаг“, відібрав у нього намет, кибитку та майно. Поміщик Касандра Паллади постійно наказувала бити кріпаків; власноручно била батогами ромів. Від побитих померли хлопчики Гайсан та Лопотуши. Дворових ромок зв'язали тримали вночі у клуні. Під час пожежі загинули дві дівчини, про яких забули. Поміщик була покарана лише церковним покаранням. Поміщик Корчевський 27 вересня 1831 р. покалічив кріпаку-циганку Григорашеву, її десятирічну доньку Саньку та вбив ромку Чеботарьову. Поміщик Россет забив до смерті двадцять двох кріпаків-ромів.

Хоча багатокріпаків рабство в цьому регіоні привчило ромів до пасивності, у першій половині XIX ст. з їх боку спостерігалися випадки непокорі, а іноді й відкритих виступів проти власників — подавалися скарги до обласної влади на жорстоке з ними поводження, влаштувалися втечі, підлашлювалися масти, а іноді й мали місце вбивства поміщиків. Чи не єдиною спробою полегшити становище закріпачених ромів був указ 1827 р., який забороняв поміщикам продавати ромів окремо від членів їх родини.

На території „Казенної Бессараби“ (буджак) ромів-кріпаків проживало небагато. В акті від 1828 р. вказувалося, що селяни, „включаючи циган, не можуть бути у кріпачів ні у бессарабських поміщиках, ні у дворян російських“. Роми, які приходили з-за Прута (втікаючи з Молдавського князівства), включалися до розряду казенних, отримуючи особисті права. Ще радикальніше чинилося з ромами з-за Дунаю: вони отримували права іноземних колоністів і селилися у колоніях задунайських переселенців. Формально визнаючи права заручених поміщикам на утікачів-ромів, російська влада запропонувала таку складну систему розшуку, що майже ніхто не зміг довести справу до кінця.

У 1829 р. було ухвалено указ щодо покращення становища ромів у Бессарабській області. Кожна родина, яка переходила до оспіт, отримувала тридцять десятин землі, грошову позику в 23 карбованці 50 копійок та дві чверті насіння. Крім того, роми звільнялися на чотири роки від податків. У 1831 р. було вирішено оселити 752 ромські родини на дільниці номер дванадцять в Акерманському повіті. Втілення указу відбувалося зі значними труднощами. У перший рік переселилися лише 140 родин. Керуючий конторою коронних циган доповідав, що дільницю не заселяються, тому що роми не бажають цього. Новоросійський та бессарабський генерал-губернатор М. Воронцов писав міністру фінансів: „Закореніла схильність до кочового життя й зараз є головною перешкодою до досягнення мети“.

Після додатково вжитих заходів було засновано дві станції — Каїр та Фараонівку, де оселили 752 ромські родини, яким було побудовано хати, надано 9 902 десятини землі, насіння, плуги й видано по 32 карбованці для господарських потреб. У 1836 р. у Каїрі нараховувалося 141, а у Фараонівці — 146 будинків. Проте роми не бажали виплачувати борги й виконувати повинності. Частина їх залишила поселення. Через чотири роки увесь інвентар було знайдено непридатним до використання, худоба була виснажена, а будинки — не годилися для проживання.

У подальшому уряд здійснив ще одну спробу перевести державних ромів на оспіть, але в іншій формі. З коронних ромів Акерманського повіту було вирішено у 1839 р. зробити козаків. До складу Дунайського (з 1856 р. — Новоросійського) козацького війська було зараховано два селища разом з ромами, які там мешкали (306 родин) та 746 родин кочових (колишніх коронних) ромів. Проте через нестачу земель було переселено тільки 150 родин, інші залишилися у місцях попереднього мешкання. У 1840 р. було знов повторено ці заходи, але з тим самим „успіхом“. У 1848 р. сенат наказав провести перевірку кріпосних ромів: „Циган, на належність яких власники не надають законних доказів, звільнити з кріпачтва. Із них тим, які схильні до ремесла або до промислу, дозволити прописуватися по містах у міщани або цехи; усіх інших зарахувати, як і коронних циган, до Дунайського козацького війська“. У 1855 р. у війську було 584 ромські родини. Однак тільки у 1855—1857 рр. роми, які були зачислені до Дунайського війська, „несли ці службові більш-менш задовільно“.

Водночас спробували зарахувати кочових ромів півдня Украї-

ни до Азовського козацького війська. 29 травня 1839 р. на підставі найвищого повеління до Азовського козацтва мала приєднатися 251 родина ромів, „за умови, що вони не будуть позбавлені прав, які надають особам вільного походження при переході до козацького стану“. Планувалося, що роми займуться землеробством. Проте оселити їх не вдалося. Азовському війську не були ані збільшені земельні фонди, ані виділені кошти. 1844 р. ромів було передано Міністерству державного майна, яке мало вживати заходів щодо припинення бродяжництва циган. У козацькому війську їх залишилася незначна кількість.

Іменинними наказами у 1838 р. з кочових ромів Таврійської губернії у Севастополі було створено дві виправні роти для різних робіт. Планувалося в процесі „виправлення“ перетворювати їх у військово-робітничі, але у 1843 р. ромські роти було розформовано. Під час Кримської війни до військової служби було взято у козаки 420 осіб. У 1868 р. ромів приєднали до казенних поселень або за їх бажанням перевели до розряду міщан.

Таким чином, спроба примусового переведення кочових ромів до оспіт виявилася не зовсім вдалою. Причиною цьому були бюрократичні засоби зміни традиційного життя цього кочового народу. З часом невдача реформи стала очевидною для організаторів, хоча вони не бажали розуміти дійсних причин невдачі й все пояснювали „небажаням“ ромів переходити на оспіть.

Зростання випадків ромських виступів проти поміщиків, а також посилення тиску на уряд суспільної думки примусило самодержавство піти на деякі поступки зі зміни правового статусу ромів. Згідно з „Положенням про правове становище жителів Бес-

сарабської області“ від 10 березня 1847 р., дворові роми обклалися з 1851 р. податком у 95 копійок (як платять за дворових у Росії), а роми, поселені на панських землях, — 30 копійок на рік. Податки за цих людей мали сплачувати їхні власники. Уряд намагався примусити власників мати тільки необхідну кількість дворових ромів, а інших оселити на своїх землях або продати для покращення долі циган й викоренення серед них бродяжництва. Однак ці заходи тільки погіршили економічне становище ромів.

Кочові представники цього народу мали сплачувати оброк від трьох до п'яти карбованців. У випадку невивплати оброку поміщики затримували родини боржників й мучили голодом, поки не отримували певну суму. Чисельність державних ромів швидко зростала за рахунок утікачів з-за Прута, а також кріпаків, яких пани відпускали на волю, або звільнених за рішенням суду. У 1813 р. у Бессарабі нараховувалося 221 родина цієї категорії, а в 1839 р. — 135 родин.

Скасування кріпачтва 1861 р. у Бессарабі стосувалося передусім поміщицьких та монастирських ромів. У 1861 — 1863 рр. з 5 500 кріпаків на волю без землі була відпущена 1 701 особа. 1984 роми перейшли у стан селян, а інші, будучи вільними, залишилися у стані поміщицьких дворових. 31-й пункт „Правил про людей, що виїшли із кріпачької залежності у Бессарабі“ передбачав, що: „Кочові цигани при переході на оспіть звільняються на чотири роки від будь-яких податків та повинностей“.

Отже, Російський уряд майже ніколи не виокремлював ромів із загальної маси населення (єдиним обмеженням було те, що до постійного оселення ім не видавали паспортів), однак завжди намагався зробити з них землепроців. Роми, як й інші піддані імперії, могли користуватися правом на працю (не примусову); на землю (осілі українські роми мали земельні наділи); на житло (багато хто купував собі домівки); на навчання (більшість ромської інтелектуальної еліти 30-х рр. XX ст. отримала освіту ще при цараті), вони мали право займатися ремеслами, торгівлею, були прописані до певного місця проживання (що давало їм можливість брати участь у виборах до Державної думи та органів місцевого самоврядування). Імперський уряд, проте, опинився неспроможним законодавчим шляхом „дивілізувати“ ромів, змінити їхній спосіб життя.

Доля ромів України кардинально змінилася внаслідок Лютневої, а потім Жовтневої революції 1917 р. Під час короткої доби української державності уряд УНР прагнув втілити концепцію культурного самоврядування для етнічних меншин (закон від 9 січня 1918 р.). Проте громадянська війна, чужоземне вторгнення, панування загальної анархії, голод, розруха і прихід до влади більшовиків не дали можливості реалізувати цю політику.

У літературі радянської доби можна прочитати, що цигани прийняли Жовтневую революцію 1917 р. з радістю. Ідеї соціалізму нібито відповідали громадському устрою табору й зміни пішли циганам на благо. Так, дійсно, частина циган-бідняків підтримала революцію. Але насправді революція зруйнувала усталену структуру життєзабезпечення циган. Падіння рівня життя корінного населення вдарило по доходах від традиційних циганських промислів. Крім того, життєві пріоритети циган суперечили програмним цілям більшовиків. Це визнавала навіть радянська преса. Так, газета „Крестьянская правда“ у 1928 р. писала: „Заняття, побут, спосіб життя циган суперечать основам нашого соціалістичного суспільства. Експлуататорський та спекулянтський устрій за царату був більш сприятливим для діяльності циган. Хоча революція принесла циганам покращення їх правового стану, але болісно вдарила по їх джерелах існування...“ Цигани не бачили нічого поганого у наявності заможних верств суспільства, навпаки, саме наявність багатих робила їхні промисли прибутковими. Крім того, такі заняття, як торгівля, ворожіння тощо, вважалися циганами не менш шанованими, ніж виробничі праці. Першими постраждали заможні цигани — цигани-торговці, землевласники, господарі — вони втратили власність. Цигани зі зброєю в руках не захищалися з огляду на життя ментальності, яка ставить цінність вище за будь-яке майно, покинули майно, яке накопичувалося поколіннями, та пішли кочувати. Втрачали джерело до існування й місця цигани-музиканти (зачинялися ресторани, заможних клієнтів ставало дедалі менше), й кочові табори — в умовах суцільного зубожіння населення ворожіння, циганські промисли не могли вже прогнати.

Однак ще у 20-х рр. XX ст. можна було бачити в Україні чимало заможних циган, що жили „наче справжні купці“, мали наймитів. Коли посилюлися заходи боротьби з приватною торгівлею, становище цих циган похитнулося, ім залишилися лише посередництва між покупцем і продавцем коней.

До того ж цигани (у тому числі й члени Комуністичної партії), незважаючи на антирелігійну пропаганду, святкували церковні свята, тримали ікони, вичиналися до християнства; цигани-мусульмани здійснювали намази тощо. Ще одним фактором напруження між циганами та радянською владою стали спроби (традиційні для циганського населення) звести державний контроль до мінімуму.

1 жовтня 1926 р. була прийнята постановою ЦВК РСРП „Про заходи щодо сприяння переходу кочових циган до трудового осілого способу життя“, в якій запропоновано ЦВК й РНК союзних республік вжити заходів щодо першочергового пільгового наділення землею циган, які бажають перейти до осілого способу життя. У випадку виділення землі циганам у сільських місцевостях, на них поширювалися усі пільги, встановлені для переселенців.

Олександр Беліков,
м. Донецьк

(Продовження
у наступному номері)

